

การไม่อาจเป็นกลางของความเข้าใจตามทัศนะของกาดามเมอร์ *

Prejudicedness of understanding in Gadamer

ปิริยา แยมินิล¹

Piriya Yaemnin

piriyay74@gmail.com

Received: 13/08/64 Revised: 18/09/64 Accepted: 18/09/64

บทคัดย่อ

เมื่อกล่าวถึงความเข้าใจ ลักษณะที่เรามักจะให้ความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ มักจะเป็นการเข้าใจแบบไม่มีอคติ คุณสมบัติของการเข้าใจที่ดีคือเป็นกลางกับทุกฝ่าย โดยกระบวนการที่จะบรรลุความเข้าใจอย่างเป็นภววิสัยปราศจากคุณค่านี้ จะเกิดขึ้นได้เมื่อเราฟังความจากทุกฝ่าย พิจารณาทุกข้อโต้แย้ง หรือตรวจสอบทุกหลักฐานในแบบที่ต้องตัดสินใดก็ตามที่ได้ชื่อว่าเป็นอคติส่วนตัวออกไป อาทิ ศีลธรรม อารมณ์ หรือบรรทัดฐานสังคม เพื่อให้คงความเป็นภววิสัยของความเข้าใจ ต่อสิ่งอื่น ในทางปฏิบัติ ความพยายามเช่นนี้เป็นการตัดเงื่อนไขความเป็นมนุษย์ของเราออกไปจากการมีความเข้าใจ บทความชิ้นนี้จะเสนอว่าความเข้าใจนั้นเป็นไปได้โดยอคติเท่านั้น ในฐานะเงื่อนไขก่อนการมีความเข้าใจของความเข้าใจ วิธีทางที่การมีความเข้าใจที่เหมาะสมไม่สามารถบรรลุได้ด้วยการพยายามจะเป็นกลาง แต่ด้วยการตระหนักถึงขอบเขตของอคติของตัวเอง

คำสำคัญ: ความเข้าใจ; อคติ; ภววิสัย

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทสนทนา ในฐานะรูปแบบของความเข้าใจของศาสตร์การตีความของ กาดามเมอร์”

¹ นิสิตหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Abstract

Regarding the Understanding, one characteristic that we often prioritize is the unprejudicedness. In other words, the good understanding seems to be the one that is neutral to all parties. We try to achieve this objective value-free understanding by listening to all sides, pondering all arguments or examining all evidence in the way that detaches from personal prejudices – our morality, emotion or traditional norm – which would cloud our understanding. In practice, this attempt detaches our understanding from our human conditions. This paper proposes that the Understanding is made possible only by prejudices as the pre-understanding conditions of the Understanding. The proper Understanding is not achieved by trying to be value-free, but by being aware of the limit of our own prejudices.

Keywords: understanding; prejudice; objectivity

บทนำ

ความเข้าใจถือเป็นมโนทัศน์ที่สำคัญในการศึกษาทางมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ เนื่องจากสิ่งที่ศึกษาในสองศาสตร์นี้คือมนุษย์และสังคมมีลักษณะที่แตกต่างสิ่งที่ศึกษาในแบบวิทยาศาสตร์ซึ่งเน้นศึกษาในเชิงปริมาณผ่านการทดลอง

ตรวจสอบในเชิงประจักษ์ การศึกษาในทางมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์จึงต้องการแนวทางที่กว้างขวางที่สามารถเปิดมุมมองต่อวัตถุของการศึกษาคือมนุษย์และสังคมได้ ในพื้นที่ของมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์จึงมีการอิงอาศัยแนวทางแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) ศาสตร์การตีความ (Hermeneutics) การศึกษาแบบโครงสร้างนิยม (Structuralism) การศึกษาแบบสัญวิทยา (Semiology) (Bernstein, 1976 และ ไชยรัตน์, 2555)

การศึกษาของมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่เราสนใจศึกษาไม่สามารถอธิบายด้วยกรอบความคิดที่เน้นย้ำความเป็นภววิสัย (objectivity) เพียงอย่างเดียวได้ แต่เราจำเป็นต้องเข้าใจสิ่งที่เรียกว่า อัตวิสัย (subjectivity) หรือความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ที่มีชีวิตอยู่ในบริบททางสังคม มีวัฒนธรรมที่รากล้อมซึ่งมีความสำคัญต่อตัวตน เป็นมนุษย์ที่ทำความเข้าใจความหมายของสิ่งต่างๆ ผ่านมุมมองที่เขาเป็นอยู่ เราอาจยกตัวอย่างนักทฤษฎีสังคมศาสตร์ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของสภาวะอัตวิสัย เช่น คลิฟฟอร์ด เกียร์ทซ์ (Clifford Geertz) ที่พูดถึงบทบาทของการตีความการทำความเข้าใจ หรือในข้อเสนอของเกียร์ทซ์ที่มองว่าเราไม่สามารถแยกผู้ศึกษาออกจากวัตถุของการศึกษาในพื้นที่ของสังคมศาสตร์ได้

บนความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ศึกษาและผู้ศึกษาเช่นนี้เอง เราจะเห็นว่าจุดยืนที่ใช้ศึกษาในมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ย่อมมีลักษณะที่แตกต่างจากในวิทยาศาสตร์ที่ผู้ศึกษาเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ (observer) ที่เป็นเอกเทศ การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมหรือปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์จึงไม่สามารถทำผ่านการ

อธิบายข้อเท็จจริงของสิ่งที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว แต่ผู้ศึกษาจำเป็นจะต้องมีความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ดังกล่าวด้วย

ความเข้าใจถือเป็นมโนทัศน์หนึ่งที่มีความสำคัญและเป็นประเด็นถกเถียงในพื้นที่ของมนุษยศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานเขียนของ ฮันส์-เกอร์ก กาดาเมอร์ (Hans-Georg Gadamer) นักปรัชญาชาวเยอรมันศตวรรษที่ 20 (1900 - 2002) ผู้นำเสนอ 'ศาสตร์การตีความเชิงปรัชญา' (Philosophical Hermeneutics) อันเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในปรัชญาภาคพื้นทวีปและมีอิทธิพลต่อวงวิชาการทางมนุษย์ของโลกตะวันตกในศตวรรษที่ 21 งานชิ้นสำคัญคือหนังสือเรื่อง *สัจจะและมรรควิธี* (Truth and Method) ที่นำเสนอประเด็นเรื่องความเข้าใจ อันแสดงให้เห็นลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งคือการที่ความเข้าใจไม่อาจเป็นกลางได้

ข้อเสนอดังกล่าวของกาดาเมอร์เป็นประเด็นถกเถียงในพื้นที่ของศาสตร์การตีความซึ่งมีอิทธิพลต่อการเข้าใจเรื่องความเป็นศาสตร์ในเวลาต่อมา ไม่ว่าจะในกรณีของมนุษยศาสตร์หรือสังคมศาสตร์ก็ตาม

คำอธิบายเรื่องการไม่อาจเป็นกลางของความเข้าใจ ถือเป็นฐานคิดพื้นฐานของรูปแบบความเข้าใจในเชิงศาสตร์การตีความของกาดาเมอร์ ที่ต้องการเคลียร์ประเด็นเรื่องธรรมชาติของความเข้าใจ ที่กลับมาให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์

มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์อยู่แล้วเสมอมา แม้เราเองอาจไม่ได้ตระหนักถึงสภาวะนี้ตลอดเวลาก็ตาม การเป็นไปเช่นนี้ของมนุษย์หมายความว่า

ว่าการมีความคิดความเข้าใจของทั้งหมดของมนุษย์เป็นไปในลักษณะที่มนุษย์ต้องเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวที่กว้างเกินกว่าเราจะจินตนาการหรือตระหนักได้ในแบบที่เราเลือกรับไม่ได้

ถึงตรงนี้เราอาจพิจารณาได้ว่าการมีอคติเป็นธรรมชาติของสภาวะมนุษย์ เพราะการมีอคติเป็นส่วนยืนยันว่าคุณเรามีเรื่องราวความเป็นมา เราหยิบยืมความเข้าใจต่อโลกด้วยการรับทอดจากใครต่อใคร จากสิ่งนั้นสิ่งนี้ ด้วยความที่เราเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ หรืออาจจะในหลายชนบจนเรายากจะจำแนกได้ ดังนั้นกาดาเมอร์จึงชี้ว่าอคติเป็นมิติเชิงประวัติศาสตร์ที่แฝงฝังกับความเป็นมนุษย์อย่างปervasively อันหนึ่งอันเดียวกัน

ผลลัพธ์จากคำอธิบายข้างต้นนำมาสู่ความสัมพันธ์ของความเข้าใจว่า “ถึงที่สุดแล้วทุกความเข้าใจคือความเข้าใจในตนเอง” (Gadamer, 2013, หน้า 261) โดยคำเยอรมันที่แปลมาเป็นภาษาอังกฤษที่ว่า ‘self-understanding’ และที่แปลเป็นภาษาไทยโดยผู้เขียนว่า ‘ความเข้าใจในตนเอง’ นี้คือ ‘sichverstehen’ ที่แปลว่า ‘การรู้สิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวเรา’ (knowing one’s way around)

ทั้งนี้ การที่บอกว่า “ถึงที่สุดแล้วทุกความเข้าใจคือความเข้าใจในตนเอง” ดังกล่าว ‘ความเข้าใจในตนเอง’ ไม่ได้มีหน้าที่ควบคุมหรือกำกับหรือมีตำแหน่งแห่งที่เหนือกว่าความเข้าใจต่อสิ่งอื่นหรือคนอื่น แม้จะดูเหมือนเป็นเช่นนั้นก็ตาม หากแต่ความเข้าใจต่อตนเองนั้นเป็นสาระสำคัญ (intrinsic) ของความเข้าใจต่อสิ่งอื่นและสัมพันธ์อยู่แล้วตั้งแต่ต้นกับความเข้าใจในและของผู้อื่นที่ถูกผูกโยงกันใน

ชุมชนภาษาและประวัติศาสตร์เดียว การผูกโยงเข้าด้วยกันนี้ปรากฏภายใต้แนวคิดเรื่อง 'ขอบฟ้า' (horizon) และ 'การเชื่อมขอบฟ้า' (fusion of horizons) แต่ประเด็นดังกล่าวไม่ได้เป็นประเด็นคำถามของบทความนี้

ในบทความนี้ ผู้เขียนต้องการศึกษาว่าเหตุใดความเข้าใจจึงไม่อาจเป็นกลางได้ จากทัศนะของกาดามาเมอร์ว่า ทุกความเข้าใจต้องเจือด้วยอคติ เพราะอคติเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความจริงในเชิงประวัติศาสตร์ของแต่ละคน ซึ่งในส่วนนี้เป็นการกลับมาตั้งต้นที่พื้นฐานของภววิทยาของความเข้าใจ ที่กาดามาเมอร์ตั้งต้นในการอธิบายความคิดทางปรัชญาของเขา

การอธิบายเรื่องการปราศจากคุณค่านี้อาจเกี่ยวข้องกับข้อวิพากษ์ของกาดามาเมอร์ต่อทัศนะของยุคภูมิธรรม (the Enlightenment) ที่ให้ความสำคัญกับความแน่นอน (certainty)

กาดามาเมอร์อธิบายเหตุการณ์ของความเข้าใจ ด้วยกรอบคิดในเชิงประวัติศาสตร์ มนุษย์จึงมีสถานะเป็นความเป็นอยู่ในเชิงประวัติศาสตร์ (historical being) ที่มีสำนึกเป็นแบบสำนึกที่ได้รับผลกระทบจากประวัติศาสตร์ (historically-affected consciousness) และทำให้กาดามาเมอร์อธิบายสืบเนื่องจากรวมชาติของความเข้าใจ สู่กระบวนการของความเข้าใจ คือความเข้าใจเป็นการเชื่อมขอบฟ้า

มาสู่บทสรุปของบทความว่า เมื่อเรามีความเป็นอยู่ในเชิงประวัติศาสตร์แล้ว ลักษณะของความเข้าใจที่เราทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ย่อมไม่อาจที่จะเป็น

กลางได้ ในความหมายที่ว่าเรากับสิ่งที่เข้าใจนั้นไม่อาจแยกขาดจากกัน กล่าวคือเราไม่สามารถแยกความเข้าใจ ออกจากสิ่งที่ถูกเข้าใจ และพิจารณาสิ่งที่ถูกเข้าใจได้ อย่างเป็นภววิสัย

ความพยายามที่จะเข้าถึงความจริงอย่างเป็นภววิสัยของสิ่งที่ถูกเข้าใจ ถือเป็นเป้าหมายของการเข้าถึงความจริง ผู้เขียนเห็นด้วยที่คนเราจะยึดความเข้าใจ ต่อสิ่งต่างๆ ให้ถูกต้องเป็นคุณค่าที่สำคัญในการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ แต่เพื่อให้เป้าหมายนี้สำเร็จ ผู้เขียนจึงได้ตั้งข้อสังเกตต่อ ‘ความพยายาม’ นี้ เพื่อให้พอจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ต่อไป

อะไรคือศาสตร์การตีความเชิงปรัชญาของกาดาเมอร์

ศาสตร์การตีความเชิงปรัชญาต่างจากศาสตร์การตีความอื่นหรือที่ผ่านมาอย่างไร? ทำไมต้องเป็นศาสตร์การตีความเชิงปรัชญา? กาดาเมอร์ตอบผ่านการอธิบายถึงทิศทางของมนุษยศาสตร์ในช่วงปีค.ศ. 1950–1960 ซึ่งมีกระแสวิพากษ์ความเป็นศาสตร์ของมนุษยศาสตร์ที่ปฏิฐานนิยมและพฤติกรรมศาสตร์กำลังรุ่งเรือง และการวิจัยมุษยศาสตร์นั้นมีความเชื่อว่าการเสาะหาความรู้^๑นั้นสามารถมีวิธีการได้เช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ มุษยศาสตร์ต้องการความรู้ที่มีความภววิสัย คือสถานะของความจริงนั้นแยกขาดจากตัวผู้รู้

ในทัศนะของกาดาเมอร์ได้ตั้งข้อสังเกตว่า มุษยศาสตร์หลงทางในการไปสูเป้าหมายในการหาความจริง (Hinman, 1980, หน้า 514) กาดาเมอร์ไม่เห็น

ด้วยกับลักษณะการวิจัยของมนุษยศาสตร์ที่เน้นหาความรู้เชิงภววิสัยเช่นนี้ จึงได้กลับมาทบทวนสถานะของมนุษยศาสตร์เสียใหม่ โดยเริ่มจากการกลับไปหาคำถามพื้นฐานว่า ความเข้าใจคืออะไร? เพื่อตั้งต้นถึงที่ทางของกระบวนการหาความจริงที่มนุษย์ใช้ตีความกับสิ่งอื่นๆ โดยกาตาเมอริใช้วิธีอ่านประวัติศาสตร์ของศาสตร์การตีความตั้งแต่ยุคโรแมนติก จนถึงยุคสมัยใหม่ ซึ่งมีความต้องการจะวางรากฐานของมนุษยศาสตร์ โดยเฉพาะแนวคิดของวิลเฮล์ม ดิลไธย์ (Wilhelm Dilthey) และฟรีดริช ชไลเออมาร์เคอร์ (Friedrich Schleiermacher) ที่พยายามจะวางรากฐานของวิธีการของมนุษยศาสตร์เอง แต่สุดท้ายที่ก็ยังคงไว้ซึ่งจิตวิญญาณของวิทยาศาสตร์เหมือนเดิม (Gadamer, 2013, หน้า xxvi)

โดยทั่วไปแล้ว ประเด็นสนใจของศาสตร์การตีความมักจะมีเป้าหมายอยู่ที่การแสวงหาวิถีทางการเข้าถึงความจริงของตัวบท การตีความในที่นี้จึงเป็นประเด็นในเรื่องของมรรควิธี หรือคือการหาวิถีทางไปสู่ความจริง อย่างไรก็ตาม กาตาเมอริได้พัฒนาแนวคิดของศาสตร์การตีความเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของประเด็นทางปรัชญา ซึ่งปัญหาที่สำคัญในศาสตร์การตีความของกาตาเมอริไม่ใช่การแสวงหาวิถีทางการตีความตัวบทเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่เป็นการเริ่มต้นจากการศึกษาเงื่อนไขความเป็นไปได้ที่ความเข้าใจสามารถจะเกิดขึ้น ซึ่งกาตาเมอริเสนอว่าความเข้าใจจะเป็นไปได้โดยอคติเท่านั้น การจะเข้าใจข้อเสนอดังกล่าวของกาตาเมอริ เราจำเป็นต้องย้อนกลับไปศึกษาความสำคัญและปัญหาของการมีอคติ ซึ่งเป็นหนึ่งในผลพวงที่สำคัญจากยุคภูมิธรรม

อคติในฐานะที่เป็นอคติของความเข้าใจ

ตามทัศนะของกาดาเมอร์ อคติคืออคติพื้นฐานที่มนุษย์มีในการเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่สำคัญอคติยังหมายถึงกรอบคิดพื้นฐานที่มนุษย์ใช้มองตัวเองว่าเราเป็นอย่างไร กล่าวคือเป็นทัศนคติในการมีความเข้าใจต่อตนเอง จากมุมมองในระนาบในเชิงประวัติศาสตร์ อคติจึงมีตำแหน่งแห่งที่อยู่แล้วในชนบ (tradition) และทั้งคู่เป็นส่วนหนึ่งในสายธารประวัติศาสตร์ (history) หรือความเป็นไปในเชิงประวัติศาสตร์ซึ่งมนุษย์มีที่ทางอยู่ภายในอย่างไม่อาจแยกขาดออกมาได้ ในขณะเดียวกันกรอบคิดแบบนี้ยังทำให้เห็นด้วยว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เช่น ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ ร่วมกันกับคนอื่น (co-belonging)

อย่างไรก็ดี ในการกลับไปอธิบายบทบาทและความสำคัญของชนบและอคติในฐานะที่เป็นเงื่อนไขพื้นฐานก่อนความเข้าใจตามศาสตร์การตีความนั้น กาดาเมอร์ชี้ให้เห็นว่ามโนทัศน์ทั้งสองถูกมองในแง่ลบในฐานะที่เป็นเครื่องขวางกั้นการใช้เหตุผลหรืออุปสรรคต่อการมีความรู้ที่แท้ จนมองไม่เห็นการเป็นเงื่อนไขพื้นฐานก่อนหน้าความเข้าใจของทั้งสองสิ่งนี้ ซึ่งมนุษย์ในฐานะสิ่งมีชีวิตอันจำกัดและที่เป็นไปในเชิงประวัติศาสตร์ใช้เป็นพื้นฐานที่นำไปสู่ความเข้าใจ โดยใน *สัจจะและมรรควิธี* กาดาเมอร์กล่าวว่าทั้งอคติต่อชนบและอคติต่ออคติเกิดขึ้นอย่างเข้มข้นและเป็นระบบในยุคภูมิธรรม

ขบ

ยุคภูมิธรรมได้โยงการตีความคัมภีร์ทางศาสนาเข้ากับความเข้าใจเรื่อง ขบ นั่นคือขบการตีความคัมภีร์ทางศาสนา ที่ความหมายถูกกำหนดจากผู้มี อำนาจในคริสต์จักร ดังนั้นยุคภูมิธรรมจึงเน้นอย่างยิ่งที่จะให้มนุษย์ปลดแอกตัวเอง จากสิทธิอำนาจของศาสนาในลักษณะดังกล่าวเพื่อให้การตีความคัมภีร์ศาสนา สามารถถูกทำได้ในระนาบเดียวกับการตีความเอกสารทางประวัติศาสตร์ ที่คนคิด เช่นนี้ถือได้ว่าเป็นลักษณะของช่วงเปลี่ยนผ่านทางความคิดที่ถอนรากถอนโคนที่ สอดรับกับความคิดทางปรัชญาสมัยใหม่ของนักคิดอย่างเรอเน เดส์การ์ตส์ (Rene Descartes) ที่พยายามผลักดันให้มนุษย์ยืนยันกระบวนการมีความคิดของตนเอง ด้วยตัวเอง (Gadamer, 2013, หน้า 290)

ความเป็นอคติที่มีต่อขบคือมุมมองที่ว่าเมื่อความรู้ความเข้าใจถูกเข้าใจ ว่ามีลักษณะแบบขบ ความรู้ความเชื่อ นั้นจะเป็นความรู้ที่ล้าหลัง หรืออีกแง่คือมี อำนาจบังคับให้เชื่อตามกัน ความรับรู้ต่อขบเช่นนี้มีมาตั้งแต่ช่วงสมัยภูมิธรรม เพียงแต่ในยุคดังกล่าวขบจะถูกเข้าใจอย่างเจาะจงว่าเป็นขบทางศาสนาคริสต์ที่มี ศาสนจักรครอบงำอยู่ ดังนั้นในการอธิบายในทัศนะขบในที่นี้จึงพูดอยู่บนฐาน ของการเปลี่ยนผ่านจากศาสนาสู่โลกฆราวาส

ความคิดที่แพร่หลายในยุคภูมิธรรมคือการที่ขบถูกมองว่าเป็นความ ขัดแย้งในระดับหลักการ (antinomy) ของเหตุผล (reason) ที่สื่อถึงนัยของการเข้าถึง ความรู้ความจริงด้วยสมรรถภาพของความเป็นมนุษย์ โดยองค์ประกอบของเหตุผล คือความแน่นอนและนำไปสู่ความจริงที่มีความภววิสัย กล่าวคือเป็นความจริงที่ตัด

ขาดจากบริบทประวัติศาสตร์ได้อย่างหมดจด ซึ่งส่วนนี้กาดาเมอร์ได้อธิบายจากมุมมองความเป็นประวัติศาสตร์ ทำให้เห็นว่าเหตุผลเองก็อยู่ในประวัติศาสตร์ ที่ทำงานเช่นเดียวกับชนบ หมายความว่าเมื่อเราบอกว่าเหตุผลเรื่องนี้ฟังขึ้น นั่นก็เป็นเพราะมันเข้ากับประวัติศาสตร์ในช่วงเวลาหนึ่งและอาจจะไม่เข้ากับอีกช่วงเวลา กล่าวคือเหตุผลนั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่ลอยเหนือประวัติศาสตร์อย่างที่ยุคมุขมิธรรมเข้าใจ (Gadamer, 2013, หน้า 288)

ชนบดำรงอยู่ในชุมชน หล่อเลี้ยงให้ชุมชนมีอยู่ในเบื้องต้นจึงเห็นว่าชนบเผยตัวผ่านความเป็นกฎ กติกา ความเชื่อ ที่แต่ละชุมชนยึดถือและปฏิบัติตามกันมา แต่ช้านาน สืบทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้ชนบมีนัยยะของความเป็นอดีต และถูกมองว่าเป็นเรื่องของการยึดติดสิ่งเดิม ไม่เปลี่ยนแปลง และแปลกแยกจากเวลาปัจจุบัน ภาพของชนบเช่นนี้จึงมีลักษณะของความเป็นอคติ ซึ่งกาดาเมอร์อธิบายความเข้าใจต่อชนบเช่นนี้ว่า ‘อคติต้านอคติ’ (prejudice against prejudices) ที่มุ่งหาความเข้าใจที่เป็นกลาง และปราศจากคุณค่า (value-free)

กาดาเมอร์จำแนกอคติที่มีต่อชนบตามแบบของยุคมุขมิธรรมออกเป็นสองแบบ คือ 1. สิทธิอำนาจ (authority) 2. การด่วนสรุป (overhastiness) (Gadamer, 2013, หน้า 289) แบบแรกมีนัยถึงการสนองต่อความคิด ความเชื่อ บรรทัดฐานในสังคมที่มีอยู่ก่อนแล้ว ผู้ที่รับอคติแบบนี้ก็เหมือนกับเชื่อในอำนาจอันชอบธรรมในความคิดความเชื่อนั้นอย่างหลับหูหลับตาเชื่อฟังกฎก็ได้ (Gadamer, 2013, หน้า 291) ส่วนแบบที่สอง หมายถึงการทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ โดยปลดออกการใช้เหตุผลอันส่งผลให้เกิดเป็นความรู้ที่ผิดพลาด (Gadamer, 2013, หน้า 290) ในภาพรวมชนบในแง่ลบจึงหมายถึงเครื่องขวางกั้นการใช้เหตุผล เราสามารถที่จะพบตัวอย่าง

ของทักษะเช่นนี้ได้อย่างชัดเจนในงานเขียนของเดส์การ์ตส์ที่อธิบายว่าสิทธิอำนาจและการดาวน์สรุปเป็นแหล่งกำเนิดของอคติ

จุดเด่นอย่างหนึ่งในงานเขียนของเดส์การ์ตส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน *การครุ่นคิดถึงปฐมปรัชญา* (Meditations on First Philosophy) คือการตีแผ่นำเสนอชุดความคิดของตัวเองออกมาในลักษณะที่พยายามเรียกร้องให้ผู้อ่านทุกคนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการคิดนี้ได้อย่างถึงที่สุด (Descartes, 2005, หน้า 8) ให้ผู้อ่านสามารถใช้ความคิดของตนเองตามไปพร้อมๆ กับเดส์การ์ตส์เพื่อเป็นการตรวจสอบพิสูจน์ยืนยันความชัดเจนและแจ่มแจ้ง (clear and distinct) ในกระบวนการคิดของเดส์การ์ตส์ไปด้วยในตัว นี่จึงทำให้นเนื้อหาของข้อเขียนที่ออกมามุ่งความสนใจไปที่การทดลองทางความคิดของตัวเดส์การ์ตส์เองมากกว่าที่จะเป็นการอ้างถึงแนวคิดของนักปรัชญาในอดีต

อาจจะกล่าวได้ว่าเดส์การ์ตส์เขียนแสดงกระบวนการครุ่นคิดของตนเองต่อปฐมปรัชญาออกมาในแบบราวกับว่าไม่เคยมีใครคิดถึงเรื่องนี้มาก่อนเลย หรือพูดอีกอย่างหนึ่งคือปฏิเสธอิทธิพลทางความคิดของนักคิดในอดีตก่อนหน้าเขาทั้งหมด เพื่อที่จะเริ่มต้นกระบวนการคิดถึงประเด็นเหล่านี้อย่างใหม่ถอดด้าม ซึ่งก็คือการเริ่มต้นจากการมองหาสิ่งที่จะมาเป็นฐานรองรับความแน่นอนของกระบวนการมีความรู้เพื่อนำไปสู่การสถาปนาองค์ความรู้หรือความเป็นศาสตร์ที่มั่นคง เพื่อการนี้เดส์การ์ตส์ได้เสนอสิ่งที่เรียกกันภายหลังว่า ‘ระเบียบวิธีแบบเดส์การ์ตส์’ (Cartesian Method) หรือกระบวนการคิดการสงสัยอย่างเป็นระบบที่มีลักษณะเป็นการตั้งข้อสงสัยอย่างสุดโต่งต่อทุกสิ่งทุกอย่าง กล่าวคือจะไม่ยอมรับความคิดเห็นใดถ้าหากว่ามันมีเหตุผลแม้แต่เพียงเล็กน้อยที่ทำให้มันสามารถจะถูกสงสัยได้ (Descartes,

2005, หน้า 12) เปรียบวิธีเช่นนี้มีวัตถุประสงค์หลักสองประการ หนึ่ง เพื่อให้ผู้อ่านถอนกระบวนการคิดของตนเองออกมาจากการยึดติดอยู่กับผัสสะและความเห็นที่มีมาก่อนหน้า และสองเพื่อยืนยันความจริงของกระบวนการที่มีความคิดในฐานะความแน่นอนในตัวเองของจิต (Descartes, 2005, หน้า 9) และหลังจากที่ได้อธิบายยืนยันการมีอยู่ของพระเจ้าและความสามารถรู้คิดของมนุษย์แล้ว เดส์การ์ตส์ย้อนกลับมาชี้แจงปัญหาของการมีความรู้ที่ผิด (falsity) ของมนุษย์ว่าสิ่งนี้เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์นำศักยภาพทางความคิดและการรับรู้ของตนไปใช้อย่างบกพร่องด้วยเจตจำนงของตน ไม่ใช่เป็นเพราะความบกพร่องของศักยภาพเหล่านี้ในตัวของมันเอง หรือพูดอีกอย่างหนึ่งคือมาจากการที่เจตจำนงตวนตัดสินข้อสรุปบางอย่างออกมาเกินไปจากขอบเขตที่ศักยภาพทางความคิด (อันมีข้อจำกัด) ของมนุษย์กำหนด วิธีการหลีกเลี่ยงการมีความรู้ที่ผิดคือการบังคับตนเองไม่ให้ตัดสินสิ่งใดไปก่อนโดยที่ยังไม่ได้รับการยืนยันรองรับจากกระบวนการมีความคิดที่ชัดเจนและแจ่มแจ้งของตน (Descartes, 2005, หน้า 40-41)

จะเห็นได้ว่าอคติที่มีต่อชนบตามแบบของยูคภูมิธรรมที่กาดามีออร์กกล่าวถึงในย่อหน้าก่อนนี้มีปรากฏอยู่ในงานของเดส์การ์ตส์อย่างครบถ้วน เพราะมันคือวิธีการคิดแบบของเดส์การ์ตส์ในลักษณะนี้เองที่ส่งอิทธิพลต่อพัฒนาการทางความคิดของยูคภูมิธรรม การเสนอระเบียบวิธีขึ้นมาเพื่อตีกรอบกระบวนการมีความคิดของเดส์การ์ตส์มีเป้าหมายเพื่อให้กระบวนการคิดดังกล่าวสามารถบรรลุความแน่นอนของตัวมันเองได้อย่างสมบูรณ์ และทำให้การสถาปนาองค์ความรู้ใดๆ

ที่ตามมาเป็นไปได้ แต่การบรรลุความแน่นอนนี้มาด้วยราคาของการปฏิเสธสิ่งอื่นๆ ทั้งหมดที่ไม่ได้ถูกพบและต่อ ยอดขึ้นจากภายใต้กรอบของระเบียบวิธีเอง ในด้านหนึ่ง นี่ก็คือการปฏิเสธชนบและทำให้ตัวกิจกรรมทางความคิดมีลักษณะไม่เป็นประวัติศาสตร์ (ahistorical)

กาตาเมอริได้ตั้งข้อสังเกตอย่างรวบยอดถึงอิทธิพลของช่วงสมัยแห่งภูมิธรรมที่มีต่อการวิจัยทางประวัติศาสตร์ เมื่อปริมนทผลของการศึกษาวิจัยคัมภีร์ ศาสนาลามมาถึงการวิจัยทางประวัติศาสตร์ โดยเขาเห็นว่าทัศนคติที่สืบต่อมาจากยุคดังกล่าวนี้เป็นต้นกำเนิดของความรู้แบบภววิสัยที่แยกขาดจากบริบทของตัวผู้ศึกษาโดยสิ้นเชิง (detached historical knowledge) และเป็นต้นธารความคิดที่สำคัญสายหนึ่งของสำนักศึกษาประวัติศาสตร์ที่เรียกว่า ‘ประวัติศาสตร์นิยม’ (historicism) ต่อไป กล่าวได้ว่าวิธีการเขียนประวัติศาสตร์ในศตวรรษที่ 19 ถือเป็นสัมฤทธิผลจากสมัยช่วงภูมิธรรม ที่องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์นั้นมีลักษณะภววิสัยเช่นเดียวกับองค์ความรู้ของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ (Gadamer, 2013, หน้า 287)

กล่าวโดยสรุป สำหรับช่วงสมัยแห่งภูมิธรรมแล้ว ความแน่นอนเป็นคุณค่าเชิงญาณวิทยาที่สำคัญ เป็นเกณฑ์สำคัญของการเป็นความรู้ ที่การวิจัยทางประวัติศาสตร์สามารถสร้างความรู้แบบภววิสัยได้เช่นเดียวกับการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ โดยมโนทัศน์เรื่องฐานและความแน่นอนเป็นหัวใจสำคัญของความคิดของมรรควิธีของวิทยาศาสตร์

อคติด้านอคติ

หากกล่าวให้กว้างที่สุดอคตินั้นไม่ได้แค่หมายถึง อคติ ในฐานะของ การมีคติในแง่ลบตั้งแต่เบื้องต้นหรือก่อนหน้ากระบวนการทำความเข้าใจที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน แต่ความเป็นอคติยังหมายรวมถึงสิทธิอำนาจและชนบที่ทั้งหมดนี้มีลักษณะร่วมตามความเข้าใจในยุคมุขิธรรมว่าเป็นการขัดขวาง ปิดกั้น เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงความรู้ความจริง และมีลักษณะเชิงรับ (passive) ที่ทำให้มนุษย์ไม่ได้ใช้ความคิดอย่างเต็มที่ต่างกับ เหตุผลที่ทำให้มนุษย์มีอิสระทางความคิด ได้วิเคราะห์สิ่งที่รู้ได้ และส่งเสริมความสามารถกำหนดตนเอง (self-determine) สร้างข้อตัดสินใจต่อสรรพสิ่งได้เอง กล่าวคือหากจะเข้าถึงความจริง มีความเข้าใจได้ ต้องกำจัดอคติออกไป ความเข้าใจต่ออคติในแบบนี้ยังเป็นการใช้อย่างทั่วไปในปัจจุบัน ที่รวมถึงคำว่าอคติในภาษาไทยก็ยังมีนัยยะเชิงลบ สื่อถึงความชอบต่อความเห็นแบบใดแบบหนึ่งเป็นพิเศษ หรือความคิดที่ไม่เปิดรับต่อความเห็นของผู้อื่น

ยุคมุขิธรรมเริ่มจากการเปลี่ยนวิธีอ่านคัมภีร์ไบเบิลเป็นวิธีเดียวกับการอ่านเอกสารทางประวัติศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการที่ถอนรากถอนโคนอำนาจสิทธิขาดของศาสนจักรที่สุดเมื่อเทียบกับกระบวนการอื่น (Gadamer, 2013, หน้า 284) เพราะมันคือการทำให้วิถีทางศาสนาเท่ากับวิถีทางฆราวาส (ในช่วงศตวรรษที่ 18 มีการเปลี่ยนแปลงวิถีศึกษาประวัติศาสตร์ บางส่วนเริ่มตั้งคำถามกับวิธีการอธิบายประวัติศาสตร์ในฐานะบันทึกประสบการณ์มนุษย์ในแบบที่เคยเป็นมาในกรอบของคัมภีร์ไบเบิลและเทววิทยาคริสเตียน เช่น จิอัมบาตติสตา วิโก (Giambattista Vico) และโยฮัน ก็อทฟรีท แฮร์เดอร์ (Johann Gottfried Herder)

ต่างเชื่อว่าเจตจำนงของมนุษย์สามารถกำหนดการณ์ความเป็นไปของสิ่งต่าง ๆ ได้) ด้วยการทำให้เป้าหมายของวิธีการตีความคัมภีร์ทางศาสนาอยู่ในระนาบเดียวกันกับเป้าหมายของการศึกษาประวัติศาสตร์

เมื่อวิธีการตีความคัมภีร์ศาสนาเป็นแบบการศึกษาประวัติศาสตร์ ความเป็นอคติในที่นี้จึงหมายถึงรวมถึงขนบธรรมเนียมของศาสนจักร และยุคมุขมิธรรมได้ ปฏิบัติต่อขนบธรรมเนียมนี้ด้วยสถานะเดียวกับเรื่องเล่าในอดีต คือเป็นวัตถุศึกษาของการวิจัยทางประวัติศาสตร์ ที่ต้องเข้าถึงอย่างเที่ยงตรงที่สุด เป็นเหตุเป็นผล และปราศจากอคติ (Gadamer, 2013, หน้า 284) เมื่อจุดประสงค์ของการศึกษาคัมภีร์ศาสนาในช่วงสมัยแห่งมุขมิธรรมเป็นเช่นนี้จึงทำให้เกิดมุมมองว่า อคติ และชนบ เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงความจริง

ขอบเขตของการวิพากษ์ยุคมุขมิธรรม จำกัดเฉพาะประเด็นเรื่อง อคติที่มีต่ออคติ และที่มีต่อชนบเท่านั้น ไม่ใช่ในทุกๆ มรดกหรือทุกๆ คติที่เราได้รับตกทอดจากยุคมุขมิธรรมในฐานะที่เป็นสิ่งที่ผิดพลาด หรือเป็น 'อคติ' เสียทั้งหมด

ผู้เขียนจะจำกัดข้อวิพากษ์ของกาดามเมอร์ต่อยุคมุขมิธรรม โดยเน้นเฉพาะส่วนที่เป็นจุดเปลี่ยนของภววิทยาของอคติ คือวิธีการเขียนประวัติศาสตร์ในศตวรรษที่ 19 ที่เป็นเหมือนการเติมเต็มความคิดของยุคมุขมิธรรม ซึ่งได้กลายเป็นความรู้แบบวัตถุนิยมของโลกทางการศึกษาประวัติศาสตร์ โดยมองว่าเป็นการพาความสามารถของการคิดออกจากลัทธิความเชื่อที่มงาย หรือหลักคิดที่เชื่อกันอย่างมีอาจตั้งข้อสงสัย โดยในขั้นนี้ เป็นขั้นที่ทำให้ความรู้จากการศึกษาประวัติศาสตร์มีความเป็นภว

วิสัย และมีสถานะเท่าเทียมกับความรู้เรื่องธรรมชาติจากวิธีวิทยาของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ (modern science) (Gadamer, 2013, หน้า 287) กล่าวคือเชื่อว่าสามารถสังเคราะห์เหตุการณ์ในอดีตให้กลายเป็นความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อถือได้ในระนาบเดียวกับความรู้ของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่

ดังนั้นการเข้าใจอคติในฐานะที่ไม่มีอคติต่อต้านอคติ จึงเป็นพื้นฐานให้กับการมีสำนึกในเชิงศาสตร์การตีความ ที่จะทำให้อย่างน้อยที่สุด แม้เราอาจจะไม่อาจรับรู้ว่าอคติใดที่ส่งผลกระทบต่อเรา

ปัญหาของมรรควิธี การปราศจากคุณค่า และการปราศจากอคติ

ปัญหาของมรรควิธี

แม้ว่ากาดาเมอร์จะไม่ได้กล่าวว่าวิทยาศาสตร์มีปัญหา ทว่าอิทธิพลของวิทยาศาสตร์ต่อมนุษยศาสตร์เป็นส่วนที่กาดาเมอร์วิพากษ์ ดังนั้นเราจำเป็นต้องนิยามความหมายของวิธีการของกาดาเมอร์ให้รัดกุม เนื่องจากเจตนาของกาดาเมอร์ แม้จะชัดเจนว่าเขาไม่ต้องการชี้ว่าวิธีการทำความเข้าใจในลักษณะเดียวกับศาสตร์การตีความดั้งเดิม ไม่ต้องการสร้างระเบียบวิธีของกระบวนการหาความรู้ในมนุษยศาสตร์ รวมถึงการสืบเสาะหารากฐานทางทฤษฎีของเขาก็ไม่ได้เป็นไปเพื่อจุดหมายเชิงปฏิบัติ และย้ำว่าสิ่งที่เขาสนใจเป็นไปในเชิงปรัชญาเท่านั้น และกาดาเมอร์เองก็ยังย้ำถึงจุดประสงค์ในงานของเขาในการถกเถียงกับเอมิลิโอ เบตติ (Emilio Betti) ด้วย แต่จากลักษณะคำอธิบายเรื่องความเข้าใจของกาดาเมอร์ ก็อาจจะถูกแย้งได้ว่าตัวข้อเสนอของกาดาเมอร์เองก็มีลักษณะเป็นวิธีการเช่นกันที่

ต้องการจะบอกว่าคนเราต้องเข้าใจแบบนี้ ไม่ใช่แบบนั้น หรือการเข้าใจแบบนี้ (แบบที่กาดาเมอร์เสนอ) ดีกว่าการเข้าใจแบบอื่น

ดังนั้นส่วนที่กาดาเมอร์วิพากษ์วิธีการนั้น จึงไม่ได้เถียงว่าวิธีการน่าเชื่อถือหรือไม่ แต่เป็นความเข้าใจต่อวิธีการที่เกิดในช่วงยุคศตวรรษที่ 19-20 โดยเฉพาะที่ส่งผลกระทบต่อมนุษยศาสตร์โดยแนวความคิดที่กาดาเมอร์วิพากษ์โดยตรงคือศาสตร์การตีความในแบบยุคโรแมนติก (Romantic hermeneutics) โดยเฉพาะชไลเออมาร์เคอร์ และดิลธีย์ ที่แนวคิดของทั้งคู่ที่มีอิทธิพลต่อการวางรากฐานมนุษยศาสตร์เป็นสำคัญ ซึ่งกาดาเมอร์ได้วิพากษ์ถึงการศึกษาระวัติศาสตร์ว่าเป็นการวิจัยที่ผู้ศึกษาขาดการตระหนักถึงสถานะของตนเองและวัตถุที่ศึกษา บนเงื่อนไขของภววิทยาของประวัติศาสตร์ คือลืมนำตัวผู้ศึกษาเองกับสิ่งที่ศึกษานั้นเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์เสมอ ด้วยมุมมองเช่นนี้ทำให้สถานะของความจริงก็หลุดลอยห่างไป

มรรควิธีของวิทยาศาสตร์ที่เชื่อว่าจะมีความปลอดภัยบริบททางประวัติศาสตร์ และเป็นกระบวนการความคิดที่อยู่นอกเหนือเวลา เป็นความคิดที่มองไม่เห็นเงื่อนไขจำเป็นหรือความหลีกเลี่ยงไม่ได้ในการมีอยู่ของความเป็นประวัติศาสตร์ในมรรควิธีทางวิทยาศาสตร์เอง กาดาเมอร์ต้องการเน้นให้เห็นว่าประวัติศาสตร์คือ 'ประวัติศาสตร์ที่มีผลกระทบต่อความเข้าใจ' (history of effect) ที่ดำรงอยู่และยังดำเนินไปอยู่เสมอพร้อมๆ กับการดำรงอยู่และดำเนินไปของมนุษย์ ไม่ว่าจะมนุษย์ผู้นั้นจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม

ในแง่นี้จะเห็นได้ว่ากาตาเมออร์ทั้งวิพากษ์และทั้งเสนอจุดยืนของมนุษยศาสตร์ว่าการตระหนักต่อขอบเขตของการดำรงอยู่ของมนุษย์นั้น ไม่ได้เป็นจุดด้อยของความเข้าใจของมนุษย์ โดยในทัศนะดังกล่าวนี้กาตาเมออร์จะอธิบายผ่านการกลับไปทบทวนทฤษฎีวิทยาของโครงสร้างที่มีมาก่อนหน้า (fore-structure) โดยยึดคำอธิบายแนวคิดวงล้อมในเชิงศาสตร์การตีความ (hermeneutical circle) ของมาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger) เพื่อเป็นการปรับทัศนะในเชิงภววิทยาว่าด้วยอคติ ขนบ และประวัติศาสตร์ ว่าไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงความจริงของตัวบท โดยประเด็นดังกล่าวนี้ผู้เขียนจะอภิปรายต่อไปในหัวข้อการปรับทัศนะที่มีต่ออคติ (อคติที่ถูกตามครรลอง)

ต่อประเด็นเรื่องจุดยืนหรือที่ทางของมนุษยศาสตร์นี้ กาตาเมออร์ตั้งข้อสังเกตว่าแม้จะมีความพยายามที่จะฟื้นฟูที่ทางของการศึกษาเชิงมนุษยศาสตร์ แต่กระบวนการก่อร่างนั้นก็อาจจะยังไม่เพียงพอที่จะเห็นความเป็นมนุษย์ในพื้นฐาน โดยชี้ให้เห็นประเด็นดังกล่าวจากความพยายามของดิไลธีย์ที่จะวางรากฐานให้มนุษยศาสตร์มีหลักการแบบเดียวกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ

ตามทัศนะของกาตาเมออร์ แม้ว่าดิไลธีย์จะมองเห็นความสำคัญของการมีความเข้าใจที่เกิดขึ้นหรือจะต้องเริ่มต้นจากมิติประวัติศาสตร์ อันหมายถึงการเริ่มต้นจากการยอมรับถึงความจำกัด (finitude) ในฐานะที่เป็นเงื่อนไขก่อนความเข้าใจที่เกิดในประสบการณ์หรือสำนึกของผู้มีชีวิตจริงซึ่งมีอยู่ในประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ดิไลธีย์ยังพิจารณาการเข้าถึงความเข้าใจในท้ายที่สุดบนฐานของการขยายตัวและก้าว

ข้ามข้อจำกัดของจิตสำนึกในเชิงประวัติศาสตร์ออกไปสู่ความเป็นสากลแบบเป็นที่สุดและเป็นอิสระได้จากสำนักดังกล่าว (Gadamer, 2013, หน้า 236) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ข้อจำกัดในเชิงอัตวิสัยของสำนักประวัติศาสตร์แม้จะเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นของความเข้าใจ แต่ข้อจำกัดดังกล่าวต้องถูกก้าวข้ามด้วยการมีความรู้อันเป็นปรมาัตถ์ว่าด้วยกฎธรรมชาติที่เกิดขึ้นได้ผ่านวิถีวิทยาในเชิงวิทยาศาสตร์

ในปลายทางหนึ่งปรัชญาของดิลไธย์ดำเนินการผ่านการทบทวนตนเองในมิติประวัติศาสตร์ แต่ในอีกปลายทางหนึ่งความรู้ที่แท้จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมีข้อจำกัดในเชิงอัตวิสัยภายใต้บริบทเฉพาะในเชิงประวัติศาสตร์ถูกยกระดับไปสู่องค์ความรู้ในเชิงภววิสัยที่แน่นอนและเป็นที่สุดในตัวเอง กล่าวเช่นนี้หมายถึงด้วยว่าสำหรับดิลไธย์ มรรควิธีของมนุษยศาสตร์สามารถมีจุดมุ่งหมายเดียวกับกฎธรรมชาติตามแนวทางของวิทยาศาสตร์ ซึ่งลักษณะของกระบวนการไปสู่ความจริงแบบนี้ ผู้เขียนมองว่ามนุษยศาสตร์นั้นยังไม่ได้คิดถึงสิ่งที่ตัวเองศึกษาว่ามันมีความหลากหลายเพียงใด พร้อมกันนั้นก็ไม่ได้เฉลียวใจไปว่ามรรควิธีที่ใช้ศึกษาหาความจริงนั้นมันช่วยให้เราเข้าใจความจริงของสิ่งที่ศึกษาหรือไม่? อย่างไร?

ทั้งนี้ กาดาเมอร์กล่าววิจารณ์ทัศนะในแบบของดิลไธย์ที่พยายาม ผสานลักษณะการมีองค์ความรู้ในแบบมนุษยศาสตร์ (the human sciences' mode of knowledge) เข้ากับระเบียบวิธีแยกแยะของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (the methodological criteria of the natural sciences) ว่าเป็นการผนวกรวมที่แลกมาด้วยการหลงลืมสารถะความเป็นไปในเชิงประวัติศาสตร์ที่มีในประสบการณ์ของความเข้าใจในแบบมนุษยศาสตร์ไปเสีย (Gadamer, 2013, หน้า 242)

คำถามคือแล้วอะไรคือหัวใจของความเป็นไปในเชิงประวัติศาสตร์ที่กาตาเมอร์กล่าวถึงว่าขาดหายไปในการคิดของดิลไฮย์ คำตอบสำหรับผู้เขียนสิ่งสำคัญนั้นคือธรรมชาติของมนุษย์ กล่าวคือวิธีการที่อิงกับขนบของวิทยาศาสตร์ที่มีแต่จะละเลยละเลยธรรมชาติของความเป็นประวัติศาสตร์ในมนุษย์อันเป็นหัวใจสำคัญของมนุษยศาสตร์ไป

ต่อประเด็นเรื่องการละเลยดังกล่าวนี้ กาดาเมอร์ก็เกี่ยวข้องกับดิลไฮย์ยังมีฐานคิดในเรื่องลึกลับแบบเดส์การ์ตส์แต่ด้วยลักษณะที่ต่างกันออกไป กล่าวคือสำหรับดิลไฮย์สิ่งที่ต้องถูกขจัดออกไปคือคิดในเชิงความคิดเพื่อเปิดทางให้กับความรู้ที่แน่แท้ แต่คือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในชีวิต ขนบ ศาสนา กฎเกณฑ์ในเชิงประจักษ์ อันหมายถึงมิติในเชิงประวัติศาสตร์ที่เป็นการเฉพาะและที่มีข้อจำกัดซึ่งจะต้องถูกทำลายเพื่อมุ่งตรงเข้าสู่องค์ความรู้เบื้องต้นภายใน (Gadamer, 2013, หน้า 240) สำหรับดิลไฮย์โลกประวัติศาสตร์ในฐานะของตัวบทคือสิ่งที่สามารถจะถูกคลี่ขยายคลายปมปัญหาไปได้อย่างหมดจด ทักษะเช่นนี้คือแง่มุมหนึ่งของศาสตร์แห่งการตีความแบบโรแมนติกที่มองความเป็นไปในเชิงประวัติศาสตร์ว่าสามารถถูกลดทอนลงได้อย่างหมดสิ้นภายใต้การขบคิด-สะท้อนคิดของจิต กล่าวอีกนัยหนึ่ง “ทุกสิ่งทุกอย่างในประวัติศาสตร์ถูกเข้าใจได้ด้วยปัญญา” (Everything in history is intelligible...) (Gadamer, 2013, หน้า 243)

อย่างไรก็ดี กาดาเมอร์เห็นด้วยกับดิลไฮย์ในประเด็นที่ว่าเราสามารถได้มาซึ่งความเข้าใจในเชิงภววิสัย แต่ภววิสัยของความเข้าใจที่มีต่อประสบการณ์ที่เกิดขึ้น

ในสถานการณ์ประวัติศาสตร์อาศัยประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์นั่นเองในการได้มาซึ่งความเข้าใจ ไม่ใช่ด้วยวิธีวิทยาของการอุปนัยที่อ้างขอบเขตในเชิงเบ็ดเสร็จ กล่าวอีกนัยหนึ่งประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ของความเข้าใจเป็นเงื่อนไขของความเข้าใจที่ไม่สามารถขจัดทิ้งออกไปได้อย่างหมดสิ้น

สิ่งที่ขาดหายไปในการตีความสำนึกประวัติศาสตร์ตามแนวทางของดิไลย์ คือการยังไม่ลงรากลึกหรือหนักแน่นพอต่อความเป็นประวัติศาสตร์ของประสบการณ์ ซึ่งสิ่งนี้ดูราวกับจะเป็นอุปสรรคที่ต้องถูกขจัดออกไปเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้และความจริงของการตีความ ข้อจำกัดดังกล่าวกาดาเมอร์เรียกในภาพรวมว่าคือข้อจำกัดในเชิงญาณวิทยา

ความจริงในเชิงประวัติศาสตร์ของสำนักประวัติศาสตร์นิยม

กาดาเมอร์อธิบายประเด็นปัญหาของการมีอคติต่ออคติและอคติต่อชนบผ่านการวิพากษ์ทัศนคติและมรรควิธีในการเข้าใจความจริงในเชิงประวัติศาสตร์ของ 'สำนักประวัติศาสตร์นิยม' ที่เริ่มก่อตัวในศตวรรษที่ 19 โดยสำนักคิดดังกล่าวได้พยายามทำให้ความรู้ประวัติศาสตร์เป็นความรู้แบบภววิสัยที่ไม่อิงกับบริบทของปัจจุบัน (Gadamer, 2013, หน้า 287) และมองอคติและชนบในฐานะที่จะต้องถูกขจัดหรือปรับแปรให้เป็นเครื่องมือหรือวัตถุดิบในการเข้าถึงความจริงภายใต้การใช้เหตุผลและภายใต้การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงประจักษ์

กาดาเมอร์เห็นว่า ทักษะดังกล่าวขัดกับสถานะของมนุษย์ในแง่มุมที่เป็นอยู่เชิงประวัติศาสตร์อย่างถึงที่สุด เพราะนั่นหมายความว่า การกำจัดประวัติศาสตร์ออกจากพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ กล่าวเช่นนี้หมายถึงว่า ตามทัศนะของกาดาเมอร์ นั้นเป็นไปได้ที่ 'การรู้' (knowing) กับ 'การเป็นอยู่' (being) จะแยกจากกัน เพราะเรารับรู้เข้าใจสิ่งต่างๆ ได้ก็ต่อเมื่อเราดำรงอยู่อย่างเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น

ตามแนวทางของศาสตร์การตีความ การเข้าถึงความหมายของอดีตนั้น ต้องเป็นการคิดในเชิงประวัติศาสตร์ (Gadamer, 2013, หน้า 288) กล่าวคือต้องอาศัยอคติและทัศนคติในลักษณะชนบที่เรามีร่วมกันในชุมชน ความหมายที่เรามีอยู่แล้วเข้าใจสิ่งอื่น ๆ ย่อมทิ้งร่องรอยให้เห็นถึงความหมายของอดีต ดังนั้นความพยายามของสำนักประวัติศาสตร์นิยมที่จะเข้าถึงความหมายของอดีต ในลักษณะที่เป็นภววิสัย โดยตัดขาดความหมายในปัจจุบัน ว่าจะต้องปราศจากคุณค่าในยุคปัจจุบัน มาตรฐานการคิดแบบยุคปัจจุบันไปตัดสิ้นความหมายของอดีต จึงเป็นไปได้ เพราะนักประวัติศาสตร์เองก็เป็นมนุษย์ทั่วไป ในแง่ที่เป็นสิ่งมีชีวิตของประวัติศาสตร์ แต่การที่นักประวัติศาสตร์ต้องการกำจัดอคติไป ความต้องการนั่นเองที่เป็นอคติเสียยิ่งกว่าอคติ ที่เป็นข้อตัดสินที่เชื่อกันว่าบพร่องเสียอีก

กาดาเมอร์อธิบายว่าองค์ประกอบของชนบนั้นมีประวัติศาสตร์และเหตุผลในตัวเอง ลักษณะของชนบซึ่งมักถูกเข้าใจว่าเฉื่อย นิ่ง ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เป็นความเข้าใจที่ผิด แม้ในช่วงเวลาแห่งการปฏิวัติที่เชื่อกันว่าเปลี่ยนแปลงชนบอย่างถอนรากถอนโคนที่สุด แท้จริงชนบนั้นยังคงอยู่ ด้วยการปรับตัวเอง และผสมรวมกับคุณค่าใหม่ที่เกิดขึ้น ดังนั้น ข้อวิพากษ์ของยุคภูมิธรรมต่อชนบจึงไม่เคยจับวาง

ชนบได้ทัน กล่าวเช่นนี้หมายความว่าเราไม่อาจกำหนดนิยามชนบได้อย่างตายตัว ให้แยกขาดออกจากความเข้าใจของเราได้ (Gadamer, 2013, หน้า 293)

‘การที่เราดำรงอยู่ในชนบ’ หมายความว่าชนบไม่ใช่วัตถุของการคิด แต่ชนบนั้นเป็นเสมือนสายใยของความสัมพันธ์ภายในขอบฟ้าหรือสายใยของความสัมพันธ์ที่ถักทอกระบวนการคิดของเรา วิธีที่เราจะจัดวางให้ชนบเป็นดังวัตถุของการคิด จึงไม่อาจใช้วิธีการแบบที่เราใช้ทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้ (Palmer, 1969, หน้า 182)

ข้อเท็จจริงอันปราศจากนัยคุณค่าและปราศจากอคติ

สิ่งที่เรียกว่า ‘ข้อเท็จจริง’ (facts) ในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติคือสิ่งที่ถูกรับรองด้วยมาตรวัดที่เที่ยงตรงในฐานะที่เป็นสิ่งที่จะยืนยันหรือปฏิเสธสมมุติฐานหนึ่งๆ ได้อย่างแน่ชัด อย่างไรก็ตาม ใการทดลองหนึ่งๆ ความเป็นประจักษ์ของข้อเท็จจริงไม่ได้เกิดขึ้นจากการเทียบวัดและการทดลองที่เที่ยงตรงอย่างเป็นที่สุดได้โดยสมบูรณ์ แต่จะต้องยืนยันความถูกต้องผ่านขอบเขตของบริบทการวิจัยที่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า (Gadamer, 2013, หน้า 584) การยืนยันข้อเท็จจริงที่อาศัยบริบทในลักษณะนี้ ทำให้กาดาเมอร์กล่าวว่าเงื่อนไขของความเข้าใจในแบบศาสตร์การตีความเป็นองค์ประกอบที่ปรากฏมีอยู่แล้วในมรรควิธีแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่ง ‘บริบท’ ที่ว่านี้คือเงื่อนไขในเชิงประวัติศาสตร์ที่มาตรอันเที่ยงตรงไปปรากฏมีตัวตนอยู่ด้วยในปฏิบัติการจริง และทำให้การกำหนดควบคุมปัจจัยในการเทียบวัดและการบังคับใช้กฎมีลักษณะที่ผันแปรหรือเป็นไม่ได้โดยสมบูรณ์สูงสุดจากการที่ปัจจัย

เงื่อนไขอันหลากหลายของสิ่งที่ต่างๆ และหรือความเป็นอื่นภายใต้ความเป็นไปในเชิงเหตุการณ์อันปรับเปลี่ยนต่อไปอยู่เสมอของ ‘ประวัติศาสตร์ที่มีผลกระทบต่อความเข้าใจ’ (effective history) ยังดำเนินอยู่ในทุกขณะ

ตามการให้เหตุผลที่กล่าวมานี้ แง่มุมหนึ่งของการวิพากษ์แนวคิดเรื่อง ‘คุณค่าของการปราศจากอคติ’ ซึ่งกาดาเมอร์นำไปผูกโยงอยู่กับทัศนะและมรรควิธีที่แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) มีอยู่ว่ามีลักษณะในท้ายที่สุดที่จะตกลงไปสู่กับดักของ ‘ตัดสินใจแบบมืดบอด’ (blind decisionism) นั้น แม้ว่าจะฟังดูเหมือนกับเป็นการปฏิเสธมรรควิธีไปทั้งหมด แต่โดยความเป็นจริง กาดาเมอร์วิพากษ์การกำหนดกรอบและการให้คุณค่าหรือน้ำหนักของกรอบทัศนะดังกล่าวมากกว่าจะเป็นการปฏิเสธการมีอยู่และคุณูปการของมรรควิธีทางวิทยาศาสตร์ไปทั้งหมด เหตุผลพื้นฐานแรกๆ ที่ผู้เขียนใช้ยืนยันข้อตีความความคิดในลักษณะดังกล่าวจากการอ่านบทส่งท้าย (บท Afterword) ในหนังสือ *จะและมรรควิธี* ของกาดาเมอร์โดยผู้เขียนคือ การที่เขาเรียกวิธีการและศาสตร์แห่งการตีความเองเช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (the hermeneutic sciences หรือ the interpretive sciences) และที่สำคัญคือในข้อความที่เขากล่าวเทียบมรรควิธีในแบบของเวเบอร์กับข้อวิพากษ์ที่ปรากฏมาแล้วก่อนหน้าศาสตร์การตีความแบบของกาดาเมอร์เองคือการวิพากษ์เรื่องความเชื่อในเรื่องของการแยกแยะได้อย่างเด็ดขาดระหว่าง ‘คุณค่า’ (value) และ ‘ข้อเท็จจริง’ ซึ่งกาดาเมอร์สรุปดังต่อไปนี้ว่า

“กระนั้นก็ตาม คำถามว่าด้วยนัยคุณค่าไม่ปรากฏว่ามีบทบาทสำคัญใดในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ บริบทเฉพาะของงานวิจัยของศาสตร์เหล่านี้เป็นไปภายใต้บริบทที่ถูกทำให้กระจำแบบศาสตร์ของการตีความ แต่วิทยาศาสตร์ธรรมชาติก็ไม่ข้ามพ้นศักยภาพในเชิงวิธีวิทยาของพวกเขา” (“Still, the question of value plays no role in the natural sciences. The special context of their research, as I have mentioned, is subordinate to hermeneutically clarifiable contexts. But they do not thereby overstep the limits of their methodological competence.”) (Gadamer, 2013, หน้า 585)

โดยที่ปัจจัยของ ‘ภาษา’ ที่เป็นกุญแจสำคัญในบริบทของข้อความดังกล่าวนี้ หมายถึง สื่อกลางขององค์ความรู้หรือนัยความหมายที่เกิดขึ้นในความเข้าใจในรูปแบบต่างๆ ไม่เว้นแต่ในแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ซึ่งผู้ที่ไม่สามารถจะทำการขจัดหรือชำระออกไปได้ เพราะภาษาในที่นี้คือเงื่อนไขก่อนความเข้าใจพื้นฐานที่สุด เงื่อนไขหนึ่งที่ปรากฏในทุกๆ ระดับประสบการณ์ชีวิตของนักวิจัยทุกคนทุกสาขา จะวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือนักปรัชญาก็ตาม กล่าวคือภาษาเป็นสื่อกลางหรือ ‘พาหนะของความเข้าใจ’ ที่กำหนดรูปแบบและทิศทางให้กับ ‘กรอบโครงความรู้ที่มีมาก่อน’ (foreknowledge) ในการกำกับกรอบทัศนะที่เรามีต่อโลกและชีวิตในสังคมที่รวมอยู่ในนั้นด้วยอีกทอดหนึ่ง

กาดาเมอร์ตระหนักดีว่า ‘กรอบโครงความรู้ที่มีมาก่อน’ ที่ว่านี้คือสิ่งที่เราจะต้องทำการตรวจสอบอย่างถี่ถ้วน เช่นเดียวกับที่วิทยาศาสตร์ธรรมชาติจะทำหาย

และปฏิเสหมันในฐานะขององค์ความรู้ที่ยังไม่ได้เกิดขึ้นภายใต้กฎเกณฑ์และมรรควิธีอันเที่ยงแท้และแน่นอน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่กาดาเมอร์พยายามจะเน้นย้ำให้เราตระหนักถึงก็คือไม่ว่าจะพยายามที่จะขจัดเงื่อนไขก่อนหน้าความเข้าใจ หรือปัจจัยก่อนหน้ากรอบวิทยาศาสตร์เพียงใดก็ตาม ร่องรอยของกรอบโครงความรู้ที่มีมาก่อน ในฐานะของบริบทหรือความเป็นไปในเชิงประวัติศาสตร์ที่การทดลองทุกการทดลองหรือการถอดถ่ายข้อมูลจากการทดลองและการเก็บรวบรวมทั้งหมดในท้ายที่สุดจะต้องอาศัยเงื่อนไขพื้นฐานดังกล่าวในฐานะที่เป็นสิ่งที่ปรากฏมีอยู่แล้วในตัวเราทุกคน หรือโดยความเป็นจริงเราทุกคนปรากฏมีอยู่ในเงื่อนไขในเชิงประวัติศาสตร์และกรอบโครงที่มีมาก่อนความเข้าใจเหล่านั้นอยู่แล้วตั้งแต่ต้นและเสมอไป โดยกรอบโครงความรู้ที่มีมาก่อนพื้นฐานสำคัญที่กาดาเมอร์ชี้ให้เห็นในบริบทนี้คือ ‘ภาษา’ ในแบบที่ศาสตร์แห่งการตีความมองในลักษณะที่ต่างกันอย่างออกไปจากวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ คือการเรียนรู้ที่จะตีความตัวบทและปรากฏการณ์ภายใต้การเรียนรู้ (cultivation) บนพื้นที่ของ ‘ภาษาที่เรามีร่วมกับคนอื่น’ อยู่แล้ว ไม่ใช่สร้างภาษาใหม่ในเชิงเทคนิควิธีขึ้นมาทดแทน (Gadamer, 2013, หน้า 586) อย่างเช่นสัญลักษณ์ในเชิงคณิตศาสตร์ ตรรกศาสตร์ ฟิสิกส์ ฯลฯ

ทั้งนี้ ผู้เขียนเข้าใจว่ากาดาเมอร์มองภาษาในเชิงเทคนิควิธีที่ว่านี้ว่าสามารถทำได้ เพียงแต่การทำเช่นนั้นเป็นการกำหนดกรอบใหม่ขึ้นมาภายใต้กรอบหรือขอบฟ้าของความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขก่อนหน้าความเข้าใจต่างๆ ที่เราไปปรากฏมีที่ทางอยู่ภายในอยู่แล้วเสมอ ผู้เขียนเห็นว่าการกระทำดังกล่าวของ

วิทยาศาสตร์ธรรมชาติเป็นสิ่งที่กาดามาเมอร์มองว่าเป็นกระบวนการที่เป็นไปในเชิงศาสตร์การตีความอยู่แล้ว เช่นในในการกลับไปหรือฟื้นฟูสาระสำคัญของสิ่งที่เรียกว่า ‘อคติ’ เพียงแต่ทัศนคติที่เป็นไปในเชิงศาสตร์แห่งการตีความเป็นทัศนคติที่เห็นว่าการมีกฎเกณฑ์และมรรควิธีอันตายตัว และการมีองค์ความรู้ที่ไม่ขึ้นกับบริบทเงื่อนไขทั้งที่มีมาก่อนและที่กำลังดำเนินไปในสถานการณ์ของการตีความเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ‘ข้อเท็จจริง’ ที่ปราศจาก ‘นัยคุณค่า’ เป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง

อคติที่ถูกตามครรลอง

ตามที่ได้อภิปรายมาแล้วข้างต้นคงทำให้เราเห็นได้แล้วว่าอคติ สามารถนำเราไปสู่ความเข้าใจที่ถูกต้องได้ แต่เมื่อกาดามาเมอร์กลับมารื้อฟื้นความเป็นธรรมให้กับอคติ ภายใต้การปรับกรอบการมองอคติให้เป็นความจริงในเชิงประวัติศาสตร์ เราอาจเกิดคำถามตามมาว่าแล้วจะรู้ได้อย่างไรว่า *อคติใดเป็นอคติที่ถูกต้อง?* หรือในที่นี้ผู้เขียนจะใช้คำว่า ‘อคติที่ถูกตามครรลอง’ (legitimate prejudice) เพื่ออธิบายทางสู่แนวคิดของกาดามาเมอร์ในเรื่องของการหาทิศทางที่ถูกต้อง (right direction) สู่อุณหภูมิของความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยการมีทิศทางที่ถูกต้องนี้เป็นเงื่อนไขสำคัญของการคาดคะเนถึงความสมบูรณ์แบบ (anticipation of completeness)

กาดามาเมอร์อธิบายว่าเมื่อเราเห็นว่าข้อจำกัดของมนุษย์เป็นวิธีการดำรงอยู่เชิงประวัติศาสตร์ มันก็จำเป็นที่จะต้องรื้อฟื้นพื้นฐานมโนทัศน์ของอคติ และตระหนักว่ามันมีอคติที่ถูกตามครรลองเช่นกัน (“If we want to do justice to man's finite, historical mode of being, it is necessary to fundamentally rehabilitate the

concept of prejudice and acknowledge the fact that there are legitimate prejudices.”) (Gadamer, 2013, หน้า 289)

จากข้อความนี้ ผู้เขียนคิดว่า การที่กาดาเมอร์เอ่ยถึง ‘อคติที่ถูกตามครรลอง’ คืออคติที่เรารู้ว่ามีอคติที่ใช้ได้ และอคติบางอันที่เป็นอคติที่ผิด ที่ไม่นับเป็นความจริงจริงๆ สิ่งสำคัญคือแล้วเราจะจำแนกอคติที่ใช้ได้นี้ออกมาจากอคติที่เป็นอคติ กาดาเมอร์ตอบผ่านการตระหนัก ‘ระยะห่างทางช่วงเวลา’ (temporal distance)

ดังนั้นผู้วิจัยตั้งข้อสงสัยต่อขั้นตอนนี้ของกระบวนการความเข้าใจว่า เปรียบเหมือนผู้ตีความได้มีบทสนทนากับตัวเอง (อคติ ในฐานะความเป็นจริงเชิงประวัติศาสตร์ของการเป็นอยู่ในเชิงประวัติศาสตร์) เป็นกระบวนการที่มีลักษณะเชิงวิพากษ์ตัวเอง (self-critical) จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าศาสตร์การตีความเชิงปรัชญาของกาดาเมอร์นั้นมีลักษณะที่ไม่ได้เชื่อต่อการเข้าถึงความจริง และไม่ได้มีท่าทีที่จำยอมต่อสำนึกที่ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากประวัติศาสตร์ กลับกันกาดาเมอร์มองว่าสำนึกดังกล่าวนี้เป็นลักษณะที่มนุษย์พยายามจะตระหนักต่อขีดจำกัดของตัวเองเพื่อขยายขอบฟ้า เพื่อลงแรงไปสู่ความจริง

ต่อจากคำอธิบายข้างต้น ผู้เขียนได้เริ่มเกริ่นบ้างแล้วว่า ขนบนั้นเป็นดั่งเส้นใยของกระบวนการคิด ด้วยความสำคัญของขนบเช่นนี้ กาดาเมอร์จึงเริ่มรื้อฟื้นนัยยะของมโนทัศน์ ‘ขนบ’ โดยเน้นให้เห็นมิติเชิงเวลา ขนบจึงไม่ใช่เพียงกฎ กติกา แบบ

แผน ที่มนุษย์ในฐานะสมาชิกสังคมต้องรับมาและปฏิบัติตามกัน หรือเป็นความเหมาะสมของการปฏิบัติเพื่ออาศัยอยู่ร่วมกันเท่านั้น หากแต่ชนบยังเป็นภาคแสดงของประวัติศาสตร์ผ่านการแสดงออกของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันกับคนอื่น เป็นการยืนยันว่าเราทุกคนล้วนเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ที่ยังคงดำเนินอยู่ ทว่ายุคภูมิธรรมก็มองว่าชนบเป็นอดีตที่ต้องการขจัดออกไป ด้วยการอ้างว่าชนบเป็นสิ่งที่ขัดขวางการใช้เหตุผลของมนุษย์ นั่นคือการเชิดชูความคิดการปลดลุดคุณค่า (value-free) ในนามของวิทยาศาสตร์

การเข้าถึงความจริงหรือความเข้าใจในเชิงศาสตร์การตีความมีลักษณะที่ต่างกันออกไป กล่าวคือความเข้าใจตามศาสตร์การตีความวางพื้นอยู่บนสมมุติฐานที่ว่าสภาวะของมนุษย์เป็นอยู่ในเงื่อนไขประวัติศาสตร์ ทำให้การทำความเข้าใจของมนุษย์มีอาจแยกขาดจากความเป็นไปในเชิงประวัติศาสตร์ไปด้วย การยืนยันตำแหน่งของตัวเองในประวัติศาสตร์ที่ล้อมรอบตัวเราหรือมีมาก่อนสำนักของเราจึงเป็นการสำนึกที่สำคัญของศาสตร์การตีความ

ในส่วนตัวมนุษย์ตระหนักถึงตำแหน่งแห่งที่และสถานการณ์ที่ตัวเองไปปรากฏมีอยู่หรือการมีความเข้าใจต่อตนเองได้นั้น คือการตระหนักหรือเข้าใจได้ถึงเงื่อนไขก่อนหน้าความเข้าใจของตนเอง โดยแนวคิดดังกล่าวนี้กาดาเมอร์ได้รับและปรับมาจากแนวคิดเรื่อง 'โครงสร้างที่มีมาก่อนแล้ว' และเรื่อง 'วงล้อมของในเชิงศาสตร์การตีความ' ของไฮเดกเกอร์ (Gadamer, 2013, หน้า 261-262)

ด้วยความเข้าใจต่างๆ มีฐานคำอธิบายทางภววิทยาอิงจากคำอธิบายเรื่อง การทำกระบวนมีความเข้าใจที่ปรากฏในหนังสือ*สัจและเวลา* (Being and Time) ของไฮเดกเกอร์ที่กาตาเมอร์รับมาเพื่อให้เห็นที่ทางของความเข้าใจต่อตนเองใน ประวัติศาสตร์ และยังเชื่อมโยงกับมโนทัศน์เรื่อง ‘การเป็นส่วนหนึ่งของ’ (belonging) ที่ทำให้เห็นแง่มุมธรรมชาติพื้นฐานของความเป็นมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งที่รายล้อมเรา ด้วยลักษณะนี้ เมื่อมองจากกรอบในเชิงประวัติศาสตร์ มนุษย์จึงเป็นไปในเชิงประวัติศาสตร์ เพราะมนุษย์อยู่ในประวัติศาสตร์และมีความเป็นประวัติศาสตร์ ของตนเองนี้เป็นหนึ่งในเงื่อนไขเบื้องต้นที่รองรับทุกกระบวนการมีความเข้าใจซึ่ง เป็นกระบวนการมีความเข้าใจต่อตนเองไปพร้อม ๆ กันกับกระบวนการมีความเข้าใจต่อ สิ่งอื่น ๆ เงื่อนไขเบื้องต้นที่เรียกว่าโครงสร้างที่มีมาก่อนแล้วนี้รองรับทำให้ กระบวนการมีความเข้าใจทั้งหมดเป็นไปได้เพราะว่ามันมอบความเป็นไปได้ต่าง ๆ ของการตีความให้แก่กระบวนการมีความเข้าใจ โดยความเป็นไปได้ทั้งหลายของการ ตีความเหล่านี้มิได้เกิดขึ้นมาอย่างลอย ๆ ไร้หลักแหล่งที่มาที่ไป แต่ถูกกำกับรองรับ ไว้ในทิศทางบางอย่างโดยลักษณะทางภววิทยาของผู้ที่มีความเข้าใจซึ่งดำรงอยู่ใน ลักษณะของการดำรงอยู่ ณ ตำแหน่งแห่งที่ใดที่หนึ่งและไม่เคยปิดตัวเองต่อโลกหรือ สรรพสิ่งอื่นๆ แต่เปิดให้สามารถทำการจับคว้าสรรพสิ่งเหล่านี้ในกระบวนการมีความ เข้าใจของตนเองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของบริบททางสังคม วัฒนธรรม ภาษาและ ประวัติศาสตร์บางอย่างที่ดำเนินมาก่อนและยังคงดำเนินต่อไป (ดลวัฒน์, 2558, หน้า 70-75)

จากแนวคิดเรื่องความเข้าใจตนเองบนเงื่อนไขโครงสร้างของสิ่งที่มีมาแล้ว ก่อนหน้าความเข้าใจดังที่ได้กล่าวอภิปรายโดยสังเขปข้างต้นนี้ กาดามาเออร์มอง ขนบและอคติในฐานะที่เป็นเงื่อนไขก่อนหน้าความเข้าใจในลักษณะที่ลึกลับไป กล่าวคือ ขนบ เป็นเงื่อนไขก่อนความเข้าใจ ด้วยว่าขนบทำให้เห็นสภาวะของมนุษย์ ที่โยงใยกับสังคมในระดับที่ย่อยลงมาจากประวัติศาสตร์ และดูเหมือนจะเป็น รูปธรรมกว่าประวัติศาสตร์ เห็นได้ว่าขนบเองก็ส่งผลต่อสำนึกของผู้คนไม่ต่างจาก ประวัติศาสตร์ และจุดร่วมระหว่างประวัติศาสตร์และขนบคือการยืนยันว่ามนุษย์ที่ ดำรงอยู่ในความเป็นชุมชนเสมอ

ต่อมากาดามาเออร์ได้ขยายมโนทัศน์ของขนบผ่านข้อวิพากษ์ต่อความคิดในยุคภูมิธรรมที่เรียกว่า ‘อคติด้านอคติ’ ซึ่งเป็นการสืบย้อนถึงมุมมองของมโนทัศน์เรื่อง อคติ ว่าถึงที่สุดแล้ว ในการปฏิเสธขนบเพื่อเชิดชูเหตุผลโดยมองว่าเหตุผลคือ ศักยภาพทางการรู้คิดของมนุษย์เดี่ยวที่สามารถจะข้ามพ้นบริบทรายละเอียดที่ไม่ใช่ แก่นแท้สำคัญอย่างเช่นประวัติศาสตร์ไปได้

ทัศนะเช่นนี้คือการมองไม่เห็นความเป็นมาอย่างประวัติศาสตร์ และถือเป็นการลบมิติด้านประวัติศาสตร์ของมนุษย์อีกด้วย ดังนั้น ในการกลับไปปรับฟื้นความเป็น ธรรมให้กับอคติ กาดามาเออร์จึงได้ทำภายใต้การปรับกรอบการมองอคติในฐานะที่ เป็นความเป็นจริงในเชิงประวัติศาสตร์ไม่ใช่ในฐานะอุปติเหตุและอุปสรรค

อย่างไรก็ดี เราอาจเกิดคำถามตามมาว่าแล้วจะรู้ได้อย่างไรว่า *อคติใดเป็น อคติที่ถูกต้อง?* โดยในที่นี่ผู้เขียนจะใช้คำว่า ‘อคติที่ถูกตามครรลอง’ เพื่อให้เข้ากับ

แนวคิดของกาดามาเมอริในเรื่องของการหาทิศทางที่ถูกต้อง (right direction) ในการคาดคะเนถึงความสมบูรณ์แบบเพื่อดำเนินไปสู่สาระสำคัญและความจริง

อนึ่ง ในการมุ่งหาความจริง เรามักมองหากระบวนการในการตีความหรือการตัดสินใจเลือกแยกการตีความที่ผิด ดูจะเป็นกระบวนการที่มีลักษณะไปในเชิงญาณวิทยา หรือการสร้างกฎเกณฑ์ เพื่อสร้างให้เป็นมรรควิธี (method) ที่ช่วยทำให้เรารู้สึกปลอดภัย (secure) ในหนทางไปสู่ความจริง หรือรับประกันว่าเราจะได้รับความจริงที่แน่นอนในวิธีการแบบเดียวกับวิทยาศาสตร์

ขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการความเข้าใจ มีวิถีทางกำจัด 'ความเข้าใจผิด' (misunderstanding) ที่จะพาการตีความไปสู่ความเข้าใจผิดออกไปจนหมด (หรือมากเท่าที่จะมากได้) ด้วยสิ่งที่เรียกว่า 'ปัญญาปฏิบัติ' (phronesis) โดยผู้เขียนตั้งข้อสังเกตต่อขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการความเข้าใจว่าเปรียบเหมือนผู้ตีความได้มีบทสนทนากับตัวเอง (อคติ ในฐานะความเป็นจริงเชิงประวัติศาสตร์ (historical reality) ของการเป็นอยู่ในเชิงประวัติศาสตร์เป็นกระบวนการที่มีลักษณะเชิงวิพากษ์ตัวเอง)

กระบวนการที่มีลักษณะเชิงวิพากษ์ตัวเองแสดงให้เห็นว่าศาสตร์การตีความเชิงปรัชญาของกาดามาเมอรินั้นมีลักษณะที่ไม่ได้เชื่อต่อการเข้าถึงความจริง และไม่ได้มีท่าทีที่จ่ายอมต่อสำนึกที่ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากประวัติศาสตร์ กลับกันกาดามาเมอริมองว่าสำนึกดังกล่าวนี้เป็นลักษณะที่มนุษย์พยายามจะตระหนักต่อขีดจำกัดของตัวเองเพื่อขยายขอบฟ้า เพื่อลงแรงไปสู่ความจริง

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังตั้งข้อสังเกตต่อไปว่าเป้าหมายของศาสตร์การตีความเชิงปรัชญาเองก็มีความเป็นภววิสัย (objectivism) แต่บนฐานของการเป็นไปในเชิงเหตุการณ์ของการยืนยันหรือปรากฏตนเองออกมาของเงื่อนไขก่อนหน้าความเข้าใจ (Gadamer, 2013, หน้า 280) อย่างเช่น ‘นัยความหมายที่มาก่อน’ (fore-meaning) ที่ปรากฏหรือมีปฏิบัติการที่เป็นจริงในประวัติศาสตร์ที่ยังสร้างผลกระทบอยู่ในปัจจุบันและสืบเนื่องหรือทำให้เกิดการเส้นทางของการเพ่งเล็งต่อไปได้ยังอนาคต กาดาเมอร์อธิบายว่าเกิดขึ้น

ความเข้าใจภายใต้สำนึกที่ได้รับผลกระทบจากประวัติศาสตร์

มาถึงตรงนี้ ผู้เขียนจะตอบคำถามว่าเหตุใดการปราศจากคุณค่าจึงเป็นไปได้ คือด้วยความเข้าใจต่อภววิทยาของอคติ ขนบ ประวัติศาสตร์ และได้เห็นที่ทางของมรรควิธีในสายธารประวัติศาสตร์ เราก็จะเห็นว่าสำนึกกับการดำรงอยู่นั้นดำเนินไปภายใต้ผลกระทบสืบเนื่องจากประวัติศาสตร์

โดยทั่วไปในการพิจารณาว่าอะไรเป็นความรู้ จะต้องผ่านกระบวนการเชิงมรรควิธีทางวิทยาศาสตร์นั้นส่งผลให้เราละเลยควาอคติบางประการไป ที่หากมองเห็นๆ อาจจะไม่ใช้ความรู้ ‘ที่น่าเชื่อถือ’ อย่างที่จะยอมรับกันโดยทั่วไป แต่สิ่งที่สำคัญกว่าคือ แล้วเหตุใดเราจึงเข้าใจเช่นนั้น หรือการมองโลกเช่นนั้นมันบอกอะไรเราบ้างอย่างไร เพราะอย่างที่กล่าวไปข้างต้น กาดาเมอร์ได้เสนอว่ามรรควิธีนั้นก็ไม่ได้รับประกันว่าข้อความที่ผ่านข้อพิพจน์เชิงมรรควิธีแล้วจะเป็นความจริงอย่างที่ควรจะมี

เป็น เพียงแต่มันมีความภูมิฐานที่จะเป็นความจริง ด้วยฐานรองรับ หรือการยืนยันทางมรรควิธีเท่านั้น

มนุษย์รับรู้สิ่งต่างๆ ผ่านสำนึกที่เป็นสำนึกที่ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากประวัติศาสตร์ การรับรู้คือการทำความเข้าใจสิ่งอื่นที่เป็น ‘ผลกระทบสืบเนื่อง’ (effect) ของเหตุการณ์ โดยในภาษาเยอรมันคำว่า ‘effect’ คือ ‘Wirkung’ มีความหมายทั้งการมีผลลัพธ์ (having an effect) และการก่อให้เกิดสิ่ง ๆ หนึ่งเกิดขึ้น (bringing something about) กล่าวคือ ผลกระทบสืบเนื่อง นั้นมีสถานะเป็นผลกระทบต่อสิ่งอื่น และเป็นผลสืบเนื่องที่มาจากสิ่งอื่นด้วย แต่ตัวผลลัพธ์นั้นก็ยังผลต่อสิ่งอื่นต่อไป ดังนั้นประวัติศาสตร์ที่มีผลกระทบต่อความเข้าใจจึงมีสองใจความคือประวัติศาสตร์ที่สืบเนื่องจากประวัติศาสตร์ ดังที่เราเห็นได้จากกรณีความเอกสสารทางประวัติศาสตร์ ในขณะที่เดียวกัน ประวัติศาสตร์ในตัวมันเองคือ ก็เป็นประวัติศาสตร์ที่จะเป็นผลกระทบ คือประวัติศาสตร์ที่เปิดต่อไปสู่สิ่งอื่นอย่างไม่จบสิ้น (no telos) (Di Cesare และ Keane, 2013, หน้า 94)

ดังนั้นผลกระทบสืบเนื่อง คือให้กลับมามองประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นประวัติศาสตร์ของการตระหนักถึงความเป็นจริง (history of realization) ดังนั้นจึงเห็นว่าประวัติศาสตร์นั้นมีส่วนในการส่งผลต่อความเข้าใจของเรา และตัวผลกระทบสืบเนื่องเป็นตัวกำหนดความหมายของเหตุการณ์นั้นๆ ทั้งยังบอกความหมายของสิ่งต่างๆ

ผลกระทบสืบเนื่องจึงเกี่ยวพันกับ เราเองมีความหมายดั้งเดิมอยู่แล้วก่อนที่ จะไปหาความหมายของสิ่งอื่น อย่างไรก็ตาม ไรก็ดี ความสำคัญของผลสืบเนื่องนี้ ไม่ได้แยก จากตัวเหตุการณ์ หรือสิ่งนั้นๆ (ที่เป็นจุดกำเนิดของผลสืบเนื่อง) นอกจากจะเป็นในแง่ที่ว่าตัวผลสืบเนื่องนี้ก็ก่อให้เกิดผลสืบเนื่องอื่นๆ ตามๆ ไป ด้วยว่าเหตุการณ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับผลสืบเนื่อง เนื่องด้วยความจำกัดของการรับรู้ของมนุษย์เองที่ เราไม่อาจรู้เส้นแบ่งของการจบเหตุการณ์ได้ เรียกได้ว่าเราอยู่ในเหตุการณ์นั้นๆ เสมอ และจากมุมมองประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ก็ไม่ใช่สิ่งที่จะถูกจัดการ แยกแยะราวกับมันเป็นวัตถุ

โดยสรุปแล้ว สำนึกของเราเป็น ‘สำนึกที่ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากประวัติศาสตร์’ มันคือการรื้อสำนึกให้เห็นว่า อดีตนั้นแยกออกจากความเข้าใจไม่ได้ เพื่อเชื้อเชิญให้เราตระหนักว่า ในเมื่อธรรมชาติของเราเป็นแบบนี้ เราจะไปต่อกันอย่างไร

จากแนวคิดเรื่องอดีต ที่ทำให้เราได้เห็นแง่มุมของความเข้าใจตั้งต้นในฐานะที่เป็นประวัติศาสตร์ความเป็นจริงของคนแต่ละคน ซึ่งเกิดจากเราที่ดำรงอยู่ในชนบ ขณะเดียวกัน เรายังมีปฏิสัมพันธ์กับชนบที่ไม่หยุดนิ่ง ด้วยความเข้าใจเช่นนี้ ทำให้เราเห็นว่าประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นภูมิหลัง บอกความเป็นมาของเรา โดยเน้นว่าตัวเราเองนั้นดำรงอยู่ในประวัติศาสตร์ การตระหนักถึงประวัติศาสตร์ในแบบนี้ กาดาเมอร์เรียกว่าสำนึกที่ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากประวัติศาสตร์ ซึ่งเน้นให้เห็นว่าจิตสำนึกหรือตัวเรานั้นถูกกระทบจากชนบและอดีต อันเป็นสภาวะการณ์เชิงประวัติศาสตร์ที่กำหนดความเข้าใจของเราต่อสิ่งอื่นๆ

การเข้าใจประวัติศาสตร์ จึงมีลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเราเองในฐานะผู้เข้าใจกับชนบในฐานะของความเป็นมาของชุมชนที่สืบทอดรุ่นสู่รุ่น ชนบในที่นี้จึงไม่ใช่เพียงกฎกติกาที่เป็นเพียงผลิตผลผลิตของมนุษย์ที่ใช้ดำรงให้ชุมชนอยู่ร่วมกันได้ แต่ชนบเป็นโยงใยความคิดที่แนบแน่นกับสำนึกของเราอย่างยากที่จะแยกออกจากกัน หมายความว่าเราไม่สามารถสร้างคำอธิบายหรือทำความเข้าใจชนบอย่าง เป็นภววิสัยที่แยกขาดออกมาจากวิถีคิดของเราได้ เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ของประวัติศาสตร์กับเราเองก็แยกขาดจากกันไม่ได้ ด้วยว่าเราดำรงอยู่ในประวัติศาสตร์เสมอ กระทั่งประวัติศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของเรา เป็นธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ที่ย่อมมีที่มาที่ไป

“ไม่ว่าอย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์โดยปกติของเราต่ออดีตไม่ได้มีลักษณะ เป็นไปโดยการมีระยะห่างและการเป็นอิสระจากชนบ กลับกันเสียอีกที่เรา ปรากฏมีที่ทางอยู่ในชนบต่างๆ เสมอมา โดยที่การปรากฏมีที่ทางดังกล่าว นี้ไม่ได้เป็นไปโดยกระบวนการทำให้เป็นวัตถุแต่อย่างใด อันหมายถึงว่าเรา ไม่ได้มีกรอบทัศนคติต่อสิ่งที่ชนบเผยกับเราในฐานะของบางสิ่งที่เป็นอื่น สิ่ง ที่แปลกแยก แต่ชนบคือสิ่งที่เป็นส่วนหนึ่งของเราเสมอ...” (“At any rate, our usual relationship to the past is not characterized by distancing and freeing ourselves from tradition. Rather we are always situated within traditions, and this is no objectifying process - i.e., we do not conceive of what tradition says as something other, something alien. It is always part of us [...]”) (Gadamer, 2013, หน้า 294)

ความสำคัญของสำนักที่ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากประวัติศาสตร์ นอกจากเป็นการย้ำสถานะของสำนักของมนุษย์ว่าไม่ได้บริสุทธิ์ และโปร่งใส ยังเป็นการย้ำว่าประวัติศาสตร์นั้นซับซ้อนอยู่เสมอ โดยที่มีมนุษย์กระทำการใดๆ ต่อโลก (ผ่านการตีความต่อโลก) และต่อยอดให้ประวัติศาสตร์นั้นดำเนินต่อ ซึ่งประวัติศาสตร์นั้นโอบล้อมความจำกัดของสำนัก เป็นสำนักที่ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากประวัติศาสตร์ แม้ว่าจะมีกระบวนการวิจัยที่พยายามจะบังคับควบคุมการเข้าถึงอดีตก็ตาม (Gadamer, 2013, หน้า 312) ด้วยลักษณะนี้วิถีที่มนุษย์ทำความเข้าใจในโลก ซึ่ง 'สำนักที่รับรู้ต่อสิ่งต่างๆ' นั้นดำเนินไปในสภาวะการณที่ประวัติศาสตร์ส่งผลกระทบความเข้าใจ

สรุป กาดาเมอร์ยังอธิบายว่า อดีตในฐานะที่เป็นความเข้าใจต่อตนเองนี้ มีที่ทางอยู่แล้วในชนบและประวัติศาสตร์ เห็นได้ว่าภาพของเงื่อนไขก่อนความเข้าใจทั้งหมดนั้นเป็นภววิทยาที่สอดคล้องกันอย่างแยกไม่ออก ประวัติศาสตร์ส่งผลกระทบต่อชนบที่สืบทอดกันมาในสังคม และภาพของประวัติศาสตร์ดังกล่าวนั้นก็ฉายออกมาผ่านอดีตที่แฝงฝังอยู่ในมนุษย์ ในนามของ 'อดีต'

ความเข้าใจบนฐานของอดีตนี้ จึงเป็นความเข้าใจที่ตระหนักรู้ต่ออดีตในฐานะที่มันมีผลกระทบสืบเนื่องต่อการทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ การเข้าใจแบบนี้ ผู้เขียนคิดว่ามันเป็นท่าทีที่เรามีการสะท้อนตัวเอง (self-reflection) ซึ่งแม้สุดท้ายเราจะกำจัดการมีอดีตไม่ได้ แต่การที่เราตระหนักรู้ว่าเราเข้าใจสิ่งต่างๆ ด้วยอดีต (ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง - แบบรู้ตัวและไม่รู้ตัว แต่ตรงนี้ก็ไม่ใช่สิ่งสำคัญ เพราะว่าแม้เราจะไม่รู้ว่าอดีตใดที่กระทบต่อเรา แต่การที่เราสะท้อนตัวเองได้ ก็เป็นการพร้อมที่จะเปิดให้

ความเข้าใจเป็นความเข้าใจที่หลากหลาย และพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนความคิดกับคนอื่น ๆ อย่างที่ไม่คิดว่าเรารู้ดีกว่าคนอื่น เพราะขณะที่เราทำความเข้าใจกัน ด้วยวิธีใดก็ตาม

สิ่งที่เราต้องทำนั้นไม่ใช่การที่เราต้องตัดสินคุณค่าทันที หรือตั้งใจหาความถูกต้อง แต่การพูดคุย ทำความเข้าใจกัน เพื่อ 'เข้าใจกัน' มันควรจะเป็นการเปิดใจรับฟังกัน นำไปสู่ความเข้าใจคนอื่นบนพื้นฐานเดียวกัน ข้อเสนอของกาดาเมอร์ในจุดนี้ แสดงให้เห็นความสำคัญในการทำความเข้าใจมนุษย์ในอย่างที่มีมนุษย์เป็น คือมนุษย์ที่มีอคติ มีชนบทรรมนิยมของตน มีชีวิตมีความคิดอยู่ในห้วงประวัติศาสตร์ ข้อเสนอดังกล่าวนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ไม่อาจมองข้ามได้ไม่ว่าจะในการศึกษาของมนุษยศาสตร์หรือสังคมศาสตร์ก็ตาม

เอกสารอ้างอิง

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร. (2558). *อัตวิสัย/วัตถุวิสัยในสังคมศาสตร์/มนุษยศาสตร์*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Bernstein, R. J. (1976). *The Restructuring of Social and Political theory*.
Oxford: Blackwell.

Di Cesare, D. and Keane, N. (2013). *Gadamer: A Philosophical Portrait*.
Bloomington: Indiana University.

Descartes, R. (2005). *The Philosophical Writings of Descartes Volume II*.
Cambridge: Cambridge University Press.

Gadamer, H.-G. (2013). *Truth and method*. London: Bloomsbury.

Palmer, R. E. (1969). *Hermeneutics: Interpretation theory in
Schleiermacher, Dilthey, Heidegger and Gadamer*. Evanston:
Northwestern University Press.

ดลวัฒน์ บัวประดิษฐ์. (2558). มโนทัศน์ความจริงใน ป็อิ่ง แอนด์ ไทม์ ของ มาร์ติน
ไฮเดกเกอร์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัชระ สินธุประมา. (2559). พัฒนาการของมโนทัศน์ "ประวัติศาสตร์โลก" ในโลก
ตะวันตก: World History กับ Global History. *วารสารประวัติศาสตร์
ธรรมศาสตร์*, 3(1), 79-137.